

Nr 5

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande riksdagsledamots immunitet.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 6 i andra kammaren av herr *Lundberg* föreslås, att riksdagen ville för sin del till grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse av § 110 första stycket första punkten regeringsformen:

Ej må någon riksdagsman under tilltal ställas eller eljest till domstol instämmas eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammare, till vilken han hör, sådant tillåt genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser. Enligt bestämmelse i § 110 regeringsformen — som i sak icke ändrats sedan regeringsformens tillkomst år 1809 och historiskt sett går tillbaka till frihetstidens konungaförsäkringar — må ej någon riksdagsman »under tilltal ställas eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammare, till vilken han hör, sådant tillåt genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt».

Särskilda bestämmelser om häktning av riksdagsman finnes i § 111 regeringsformen, där det tillika stadgas, att riksdagsman ej i andra fall än i §§ 110 och 111 sägs må berövas sin frihet.

Jämlikt § 90 regeringsformen må under riksdagens, dess kamrars eller utskotts överläggningar och prövning icke uti något annat fall eller på något annat sätt än grundlagarna bokstavligen föreskriver komma frågor om bl. a. regerings- och domaremakternas beslut samt enskilda medborgares och korporationers förhållanden.

Varje riksdagsledamot äger enligt § 52 riksdagsordningen i princip rätt att vid kammares sammanträde till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som kommer under överläggning, och om lagligheten av allt, som inom kammaren sig tilldrager. Ingen må dock därvid tillåta sig personligen förolämpande uttryck eller eljest uppträda på ett mot god ordning stridande sätt. Sker det, och låter den felande sig icke av talmannens föreställning rätta, äger talmannen främtaga honom ordet. Har sådant ägt rum, må den felande för det sammanträdet icke vidare yttra sig. Väckes förslag, att den ledamot, som sålunda förgått sig, därjämte må av talmannen erhålla

varning eller att saken bör till laga domstols behandling överlämnas, skall beslut däröver fattas av kammaren vid nästa sammanträde utan föregående överläggning.

Motionens bakgrund. Motionen har föranletts av ett uppmärksammat rättsfall som år 1960 avgjorts i högsta instans och vari omständigheterna i korthet var följande.

Vid andra kammarens behandling den 4 mars 1959 (prot. nr 6, s. 82 ff) av propositionen nr 24/1959, innefattande bl. a. förslag om försäljning till agronomen Torgny André i Norrköping av kronoegendomen Knivberga 2^a i Norrköpings stad, deltog herr Svensson i Ljungskile i debatten. Enligt Andrés mening uttalade sig Svensson i ett av sina anföranden (s. 84) på ett sätt, som var för André kränkande.

André instämde Svensson till Orusts, Tjörns och Inlands domsagas häradsrätt och yrkade skadestånd för ärekränkning med 10 000 kronor. Svensson invände, att han gjort uttalandet i fråga i sin egenskap av ledamot av riksdagen, att den av André instämde talan därför måste anses innefatta sådant tilltal, som avsåges i § 110 regeringsformen, samt att, enär i detta lagrum föreskrivet tillstånd till käromålets väckande icke förefunnes, rätten saknade behörighet att upptaga målet. Svensson yrkade därför, att häradsrätten måtte avvisa Andrés talan. I beslut den 2 september 1959 uttalade häradsrätten bl. a., att stadgandet i § 110 regeringsformen enligt sin avfattning ej avsåge annat än talan om ansvar. Eftersom stöd saknades att åt stadgandet giva en vidsträcktare tolkning samt Andrés talan avsåge endast skadestånd på grund av påstådd ärekränkning, vore häradsrätten behörig att upptaga målet. Svenssons invändning lämnades alltså utan bifall, och Svensson förklarades vara skyldig att ingå i svaromål. — Genom dom den 11 december 1959 ogillade häradsrätten Andrés skadeståndstalan. I domskälen framhölls, att Svenssons uttalande i riksdagen utgjort ett led i den kritik han avsett att rikta mot vederbörande statliga myndigheters sätt att handlägga ifrågavarande markförvärvsärende och att det fallit inom ramen för hans yttrandefrihet såsom riksdagsman. Insatt i sitt sammanhang kunde uttalandet icke anses vara för André kränkande.

Sedan André väddjat mot häradsrättens dom samt fråga ånyo uppkommit, huruvida hinder för målets upptagande föreläge med hänsyn till bestämmelsen i § 110 regeringsformen, ansåg hovrätten för Västra Sverige i beslut den 3 maj 1960 lagrummet icke vara tillämpligt å förevarande fall. Hinder i angivna hänseende mötte därför icke mot målets upptagande. Svensson anförde besvär över beslutet. I avbidan på utgången av Svenssons besvärstalan förklarade hovrätten skadeståndsmålet vilande. Högsta domstolen fann i beslut den 5 december 1960 lika med hovrätten hinder icke möta mot målets upptagande och fastställde överklagade beslutet. Därefter fastställde hovrätten genom dom den 24 maj 1961 häradsrättens dom, varigenom Andrés skadeståndstalan ogillats. Sedan talan fullföljts av André, fann högsta domstolen i beslut den 3 november 1961 ej skäl meddela prövningstillstånd, i följd varav hovrättens dom skulle stå fast.

Tidigare riksdagsbehandling av frågan. Den ifrågavarande rättegången har tidigare föranlett motioner till 1960 års riksdag samt en interpellation vid 1961 års riksdag.

I likalydande motioner till 1960 års riksdags vårsession föreslog herr Olén i första kammaren (I: 20) och herr Hammar i andra kammaren (II: 27) att riksdagen måtte för sin del till grundlagsenlig behandling antaga ett förslag till samma ändring i lydelsen av 110 § regeringsformen som föreslås i den av herr Lundberg vid årets riksdag väckta motionen. På hemställan av konstitutionsutskottet, dit motionerna i fråga hänvisades, uppsköts behandlingen av dessa till höstsessionen. Anledningen till utskottets hemställan var att den i det refererade målet omtvistade frågan om tillämpningen av nämnda paragraf var under domstolarnas prövning ännu vid vårsessionens slut. Sedan högsta domstolens beslut därefter meddelats den 5 december 1960 — nio dagar före avslutandet den 14 december av sista riksdags-sessionen under då pågående andrakammarperiod — yttrade konstitutionsutskottet i utlåtande den 7 december 1960 (nr 28/1960):

Genom högsta domstolens ovannämnda beslut har klarlagts, att bestämmelsen i § 110 regeringsformen ej innefattar skydd mot skadeståndstalan, som grundas på gärningar eller yttranden av riksdagsmän i denna hans egenskap. Härigenom aktualiseras frågan om en revision av grundlagsstadgandet. Enligt vad utskottet inhämtat har emellertid författningsutredningen redan till behandling upptagit förevarande spörsmål. Detta har dessutom visst samband med en omarbetning av § 90 regeringsformen och med andra frågor, som likaledes äro föremål för utredningens uppmärksamhet. Vid sådant förhållande får utskottet, med understrykande av betydelsen av den i motionerna väckta frågan, hemställa att motionerna I: 20 och II: 27 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets hemställan.

I en interpellation i andra kammaren den 7 februari 1961 frågade herr Lundberg bl. a. huruvida Kungl. Maj:t komme att i proposition till 1961 års riksdag föreslå att § 110 regeringsformen gäves »en lagförklaring av det innehållet att den blir ett verkligt grundskydd för att riksdagens ledamöter skall kunna tala fritt i riksdagsarbetet utan att i oträngt mål behöva riskera åtal eller skadestånd vare sig från det allmännas eller från enskildas sida». Chefen för justitiedepartementet yttrade i sitt svar på interpellationen den 21 mars 1961 att han i likhet med konstitutionsutskottet ansåg att frågan inte borde brytas ut ur den allmänna författningsrevisionen. Under den be-
batt som därefter följde förklarade departementschefen att han var beredd att lägga fram förslag till grundlagsändring i ämnet före utgången av nämnda period, om författningsutredningens förslag till ny grundlag mot förmodan ej skulle framläggas i så god tid att det kunde antagas som vilande före nästa andrakammarval.

Utskottet. Såsom framgår av den föregående redogörelsen är den betydelsefulla frågan om riksdagsledamots immunitet föremål för behandling inom författningsutredningen. Denna kan förväntas avgiva slutbetänkande med

förslag till ny grundlag inom loppet av omkring ett år. I detta sammanhang vill utskottet även erinra om att statsrådet och chefen för justitiedepartementet förklarat sig beredd att före utgången av innevarande valperiod till andra kammaren framlägga förslag avseende det nu aktuella grundlagsstadgandet. Härjämte må framhållas att utskottet jämlikt 38 § riksdagsordningen har initiativrätt i grundlagsfrågor. Under hänvisning till vad sålunda anförts anser sig utskottet icke vid innevarande riksdag böra framlägga förslag till grundlagsändring i anledning av förevarande motion. Utskottet får alltså hemställa,

att motionen nr II: 6 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 mars 1962

På konstitutionsutskottets vägnar:

TORSTEN ANDERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren*, Damström, fru Segerstedt Wiberg, herrar Kronstrand, Erik Olsson, Dahl, Enarsson, Palm* och Isacson*; samt

från andra kammaren: herrar Spångberg, Andersson i Linköping, Magnusson i Tumhult, Larsson i Luttra, Bengtsson i Halmstad, Nilsson i Östersund, Hammar, Braconier, Alemyr* och Westberg.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr *Spångberg*, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte hemställa,

att riksdagen ville för sin del till grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse av § 110 första stycket första punkten regeringsformen:

Ej må någon riksdagsman under tilltal ställas eller ej till domstol instämmas eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammare, till vilken han hör, sådant tillåt genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt.